

УДК 811.133.1'373.22:82-343.09

ПАВЛЮК Олена – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри викладання другої іноземної мови, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна (helen.pavlyuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7821-5269>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.54.12>

Бібліографічний опис статті: Павлюк, О. (2023). Фітоніми в дитячій казці Моріса Дрюона «Tistou les pouces verts». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 54, 101–109, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.54.12>*

ФІТОНІМИ В ДИТЯЧІЙ КАЗЦІ МОРІСА ДРЮОНА «TISTOU LES POUCES VERTS»

Анотація. Рослинний світ – частина живої природи, що суттєво впливає на життя людей. Флористична лексика становить значний шар лексико-семантичної системи французької мови. Це своєрідна група словникового складу мови, що впродовж останніх років викликає чималу зацікавленість лінгвістів. Разом з тим в останні десятиліття зростає інтерес дослідників до художнього тексту як до складної багаторівневої системи. Літературна казка для дітей «Tistou les pouces verts» Моріса Дрюона відзначається особливою насиченістю фітонімами, які є вагомими компонентами як образних, так і загалом номінативних (предметно-поняттєвих) одиниць художнього тексту.

Мета роботи полягає в описі рослинного лексикону й дослідженні особливостей вживання фітонімів у творі М. Дрюона «Tistou les pouces verts». Об'єктом дослідження є фітонімна лексика твору М. Дрюона «Tistou les pouces verts». Предмет дослідження – особливості вживання лексичних одиниць на позначення елементів рослинного світу в згаданому художньому тексті, їх класифікація.

Головний персонаж казки для дітей «Tistou les pouces verts» сприймає рослинний світ, що його оточує, з захопленням. Крім декоративності, він вбачає в квітах певну користь і, відкривши свій дар, використовує їх у боротьбі проти різних видів зла. Автор ужив понад 90 фітонімів, що показує юному читачеві, як тісно пов'язане людське життя з рослинним світом, як ті чи ті рослини можуть змінити на краще життя людей. Крім виконання власне номінативної функції, найменування рослин експресивізують текст, допомагають авторові окреслити ступінь лиха й нерідко передають логіку прийняття рішення головним персонажем щодо вибору рослини. Проаналізувавши найменування рослин і контексти їхнього вживання в тексті казки, можна зробити висновок, що мотивами, які визначають склад рослинного лексикону казки для дітей є переважно поширеність рослин у флорі Франції й доцільність їхнього використання для покращення життя людей, виправлення життєвих негараздів, для боротьби зі всіляким злом. Слід зазначити, що лише одна рослина, тирій (*le chiendent*), у тексті казки дорівнює до лиха.

Ключові слова: фітонім, рослина, лексика, рослинний світ, літературна казка.

PAVLIUK Olena – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Second Foreign Language Teaching, Zaporizhzhia National University, Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, 69600, Ukraine (helen.pavlyuk@gmail.com).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7821-5269>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.54.12>

Bibliographic description of the article: Pavliuk, O. (2023). Fitonimy v dytiachii kaztsi Morisa Driuona «Tistou les pouces verts» [Phytonyms in Maurice Druon's children's tale "Tistou les pouces verts"]. Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – *Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 54, 101–109, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.54.12>

PHYTONYMS IN A CHILDREN'S TALE BY MAURICE DRUON "TISTOU LES POUCES VERTS"

Summary. *The plant world is a part of living nature that has a significant impact on people's lives. Floristic vocabulary is a significant layer of the lexical-semantic system of the French language. Phytonyms are a peculiar group of lexicon, which has been of great interest to linguists in recent years. At the same time, in recent decades, the interest of researchers in the artistic text as a complex multi-level system is growing. The literary fairy tale for children «Tistou les pouces verts» by Maurice Druon is characterized by a special richness of phytonyms, which are important components of both figurative and generally nominative (object-conceptual) units of the artistic text.*

The purpose of the work is the description of the phytonymic lexicon and the study of the peculiarities of the use of phytonyms in M. Druon's work «Tistou les pouces verts». The object of the study is the phytonymic lexicon of M. Druon's work «Tistou les pouces verts». The subject of the study is the lexical units used to denote the flora and the peculiarities of their use in this artistic text. In the proposed investigation, an attempt was made to divide the phytonyms present in the text of the fairy tale into groups.

The main character of the fairy tale for children «Tistou les pouces verts» perceives the plant world that surrounds him with admiration, in addition to decorativeness, he sees a certain benefit in flowers and, having discovered his gift, uses them in the fight against various types of evil. The author uses more than 90 phytonyms, which shows the young reader how human life is closely connected with the plant world, how certain plants can change people's lives for the better. In addition to the actual nominative function, the names of plants acquire different emotional colors, determine the degree of disaster and often convey the logic of the main character's decision-making regarding the choice of a plant.

Having analyzed the names of plants and the contexts of their use in the text of the fairy tale, we can conclude that the motives determining the composition of the plant lexicon of the fairy tale for children are mainly the prevalence of plants in the flora of France and the expediency of their use to improve people's lives and correct life's troubles, in the fight against one or another evil. It should be noted that only one plant, wheatgrass (le chiendent), in the text of the fairy tale equals disaster.

Key words: *phytonym, plant, lexicon, plant world, literary fairy tale.*

Постановка проблеми. Рослинний світ є частиною живої природи, що суттєво впливає на життя людей. Лексика на позначення елементів рослинного світу посідає важливе місце у словниковому складі будь-якої мови, оскільки ці найменування пов'язані з культурою народу, представляють його прикмети, символи, звичаї, традиції тощо. З давніх давен люди цікавились і досліджували будову, розвиток та процеси життєдіяльності рослин, використовували їх у різних сферах свого життя. Рослини слугують основною їжею для людей

і тварин, їх використовують у лікуванні, ними прикрашають житло тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Флористична лексика становить значний шар лексико-семантичної системи французької мови. Фітоніми являють собою своєрідну групу лексики, що впродовж останніх років викликає чималу зацікавленість лінгвістів. Разом з тим в останні десятиліття зростає інтерес дослідників до художнього тексту як до складної багаторівневої системи. Вони вивчають лексичний склад твору, його сим-

воліку, стилістичні шари, тематичні складові елементи, граматичні особливості тощо. Флоролексику досліджувано на матеріалі зарубіжних і вітчизняних прозових (Гоме-нюк О.О. (2015), Кондратенко С.І. (2012), Омельковець Р. (2014, 2017), Підгородецька І.Ю. (2012)) і поетичних (Діброва О.В. (2013), Коломієць І.І. (2003), Мініч Л.С. (2010), Лазаренко В.В. (2018), Оліфіренко Л. (2013), Петрухіна Л.Е. (2000), Тележкіна О.О. (2016) й інші) текстів, фразеології (Алексахіна Т.О. (2013), Філь Г. (2015), Хайчевська Т.М. (2019), Чернявська А.В. (2018) й інші). Проте групу слів на позначення рослин у творі Моріса Дрюона «Tistou les pouces verts» комплексно не досліджувано. Ця літературна казка для дітей вирізняється особливою насиченістю фітонімами, які є вагомими компонентами як образних, так і номінативних (предметно-поняттєвих) одиниць художнього тексту. Саме за допомогою рослин, переважно квітів, головний персонаж твору, Тісту, боровся зі злом. Терміном «літературна казка» окреслюють оригінальні авторські твори, у яких елементи реалій поєднані з вигадкою, яскравим фантазуванням (Літературознавча енциклопедія, 2007, 568).

Актуальність дослідження обумовлена відсутністю комплексного опису найменувань рослин у дитячій казці М. Дрюона «Tistou les pouces verts». **Мета статті** полягає в класифікації, описі й дослідженні особливостей вживання фітонімів у творі М. Дрюона «Tistou les pouces verts». **Об'єктом** дослідження є фітонімна лексика твору М. Дрюона «Tistou les pouces verts». **Предметом** дослідження є лексичні одиниці на позначення рослинного світу й особливості їхнього вживання у цьому художньому тексті. Визначена мета передбачає вирішення **таких завдань**: укласти перелік фітонімних найменувань, ужитих у творі-казці М. Дрюона; виявити їхні тематичні групи; дослідити особливості їхнього вживання в тексті твору. **Методи дослідження** – загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація), описовий метод, методика суцільної вибірки матеріалу.

Виклад матеріалу. У сучасній лінгвістиці використовують різні терміни на позначення рослинних реалій: фітонім, флоронім, флоризм, флоролексема, флороназва, флоро-

номен, фітонімна лексема тощо. Під терміном «фітонім», утвореним від двох грецьких слів φύτον 'рослина' й ὄνομα 'ім'я, назва', розуміють найменування рослини. Назви рослин споконвіку наявні у словниковому складі будь-якої мови, оскільки представники рослинного світу невідривно пов'язані зі світом людини. У творі Моріса Дрюона «Tistou les pouces verts» вжито понад 90 найменувань рослин.

Фітолексика є ваговою ланкою мови, оскільки відбиває давні знання про рослинний світ, народні досвід, бачення і сприйняття світу. Найзагальнішою класифікацією рослин є розподіл їх на дикі й культурні. З-під «зелених» великих пальців Тісту швидко виростили як культурні рослини – ті, що вирощує людина для своїх потреб, так і дикорослі – трави, чагарники та дерева, які ростуть без її допомоги чи втручання.

У нашій розвідці, спираючись на класифікацію фітонімів, запропоновану О.О. Тележкіною (2016): дерева, кущі, ліани, трави (суходільні, водяні й болотні), квіти, городні культури, плоди (фруктових дерев і городніх рослин), партитивні фітоніми (частини рослини: гілка, серцевина, крона, пелюстки, листя) (с. 126–127), ми поділили фітоніми, наявні в тексті казки, на групи. Слід зазначити, що деякі рослини можуть бути віднесені одночасно до кількох категорій. Скажімо, рід *mimosa* представлений деревами, кущами та трав'янистими рослинами, рід *pivoine* – це переважно багаторічні трави, але також кущі або півкущі, серед цих рослин розрізняють як дикорослі, так і культурні види; трав'яниста рослина *houblon* є сировиною для виготовлення олії, має інші корисні та лікувальні властивості, але може викликати контактний дерматит у збирачів трав і отруйна для собак.

Отже, у літературній казці для дітей ужито понад 90 фітонімів. Їх диференціюємо на такі семантичні групи:

1) назви дерев, кущів, чагарників та їхніх плодів (*l'acacia, l'ampélopsis, le baobabe, le buis, le chêne, les clématites, le cyprès, l'églantine, le houx, l'if, le jasmin, le lilas, le magnolia, le peuplier d'Italie, la ronce, le sapin, le sorbier des oiseleurs, les cerises, les pommes du sapin, le rosier*);

2) назви ліан та ліаноподібних рослин (*l'aristoloche, la glycine, la vigne blanche*);

3) назви дикорослих трав'янистих рослин:

3.1) назви одно- і багаторічних рослин (*le bleuet, la campanule, la cracca, l'impatiante-n'y-touchez-pas, la marguerite, la renoncule, le soleil, le trèfle blanc*), серед яких є також декоративні культури, деякі з них використовують у господарській діяльності;

3.2) назви бур'янів (*la folle avoine, la grande bardane, le chiendent, la renouée des oiseaux*);

3.3) назви паразитних рослин (*la cuscute d'Europe*);

3.4) назви трав (*la stellaire*);

3.5) назви рослин, які широко використовують у лікувальній практиці (*l'ail des ours, la benoîte des ruisseaux, le chardon, le coquelicot, la cuscute d'Europe, la grande bardane, le gratteron, le houblon, le liseron, le muguet, l'ortie, la pâquerette, la pervenche, la renouée des oiseaux, la ronce piquante* тощо), саме ці рослини були застосовані Тісту у боротьбі проти війни й лихих людей;

3.6) найменування отруйних рослин (їх також використовують у народній медицині): сморідні (*la camomille puante* – отруйна для тварин, має неприємний запах); подразнювальні (*l'achillée sternutatoire*), токсичні (*la digitale*) і смертельно-отруйні (*la jusquiame noire*) – ці рослини виявились найактивнішими в боротьбі проти війни (*le chèvrefeuille, l'aristoloche*) корисними для виправлення лихих людей;

4) назви декоративних рослин (*l'œillet d'un buisson, l'orchidées, la grosse pivoine, la jacinthe, la jonquille, la marguerite, la rose, la rose-thé, la tubéreuse, la violette, le bégonia, le géranium, le hortensia, le jasmins, le lis, le mimosa, le muguet, le narciss, le palmier, le volubilis*);

5) назви сукулентних рослин (*le cactus*);

6) назви водяних і болотних рослин (*le bouton d'or, le roseau, le nénuphar, la renoncule*);

7) назви городніх культур (*l'endive*);

8) назви вигаданих рослин (*la fleur-papillon*), серед досліджуваної лексики виявлено лише одне таке найменування.

Крім фітонімів, у тексті казки виявляємо понад 30 одиниць лексики, які належать до інших тематичних груп, що репрезентують рослинний світ:

1) назви життєвих форм рослин (*l'herbe, l'arbre, le buisson, la plante*) – лексеми, що називають рослину за загальними особливостями зовнішнього виду, характером зростання, певними загальними характеристиками.

2) партитивні фітоніми (*une pétale, une feuille, une fleur, une tige, une branche, un rameau, une graine, une pousse, un brin, un bourgon, une aiguille, une racine, une grappe, un pédoncule*) – лексеми, що називають елементи рослин;

3) найменування пучків квітів чи трав (*une botte, un bouquet*);

4) назви рукотворних ландшафтних форм (*des arceaux couleur de ciel, des barrières, un gazon, des serres*);

5) назви рослинних об'єктів природи, створених людиною (*une charmille, un jardin, un jardin des plantes, un square*);

6) назви природних рослинних об'єктів (*un champ, une forêt*);

7) назви типів рослинності (*une savane, une prairie, un désert*);

8) найменування процесів у рослинному світі (*une floraison*).

Тісту, хлопчик, який народився в заможній родині виробників зброї, син красивих і добрих батьків, не зміг навчатися в школі. За порадою вчителів батьки перевели його на домашнє навчання. Першим у розкладі Тісту був урок «саду». У теплицях під наглядом пана Вусаня зростали квіти, їх вирощували для задоволення й насолоди батьків Тісту. Там взимку цвіли мімози; зростали пальми, привезені з Африки; кожна квітка, посажена у теплиці, була обрана за певну свою якість: лілії – за красу, туберози і жасмин – за приємний запах, орхідея – лише за її рідкісність: *les mimosas y fleurissaient en plein hiver ; il y poussait des palmiers importés d'Afrique ; on y cultivait des lis pour leur beauté, des tubéreuses et des jasmins pour leur parfum, et même des orchidées, qui ne sont pas belles et qui ne sentent rien, pour une qualité tout à fait inutile à une fleur et qui s'appelle la rareté* (Druon, 2022, с. 46).

Саме в теплицях Тісту зрозумів, чому старий садівник був таким мовчазним – він розмовляв із квітами: *c'est qu'il parlait aux fleurs* (Druon, 2022, с. 47). Пан Вусань вітав їх, робив їм компліменти (*Vous comprenez aisément que tourner le compliment à chaque*

rose d'un massif, a chaque œillet d'un buisson, ne laisse guère de voix), переймався їхнім здоров'ям (*Moustache allait d'une fleur à l'autre, s'inquiétait de la santé de chacune*) (Druon, 2022, с. 47–48). В оранжереї цвіли також чайна роза (*la rose-thé*) і садовий в'юнок (*le volubilis*), півонія (*une grosse pivoine*) і гортензія (*un hortensia*); для кожної квітки садівник мав особливі слова підтримки.

Тут Тісту відкрив і свій дар, вразивши садівника виглядом бегонії (*tous ces bégonias alignés formaient un épais buisson rouge*), яка за лічені години сформувала величезний куш. Вдома і в оранжереї родини Тісту росли лише декоративні квіти, що тішать людей своїм виглядом, запахом або незвичайністю, тобто такі, що мають суто декоративну функцію: створювати затишок, доповнювати інтер'єр, прикрашати будинок тощо.

Досліджуючи вибір рослин, найменшання яких вжито автором в аналізованій казці, робимо висновок, що цей вибір переважно зумовлений і пов'язаний із лихом, з яким вони мають боротися.

Так, у в'язниці перебували лихі люди, де вони виправлялись, лікувались від усього лихого. В'язниця видалася хлопчикові дуже некрасивою й сумною, він її змінив, насадивши рослин. Функцію шпичок вдало замінили кактуси (*des cactus*) і плетисті троянди (*roses*), тобто рослини, що мають колючки; замість ґрат виросли дерева (*charmilles*): *À midi, toute la population se tenait assemblée devant le grand mur couvert de roses et les grilles changées en charmilles... Les tiges grimpaient, s'enroulaient, retombaient; des cactus, sur la crête des murs, remplaçaient partout les affreux piquants* (Druon, 2022, с. 70).

Наслідком його старань стала оповита деревником вартівня, квіти проросли в рушниці охоронця, заблокували їх: *Le plus curieux était peut-être la guérite où le chèvrefeuille avait poussé si vite que le gendarme de garde s'y trouvait immobilisé. Les plantes avaient pris son fusil pour tuteur et bloqué rentrée* (Druon, 2022, с. 70). Застосував він і інші рослини. Пан Вусань схвалив роботу хлопчика, але зауважив, щоб той не зловживав деревником і був уважним до хвилівника через його темне листя: *C'est bon, c'est bon, répondit-il. Mais tu as abusé du chèvrefeuille. Et puis fais attention à*

l'aristoloche. C'est un grimpant qui fournit bien, mais sa feuille est sombre (Druon, 2022, с. 71). Іншимразом порадив посадити більше березки, бо вона веселіше виглядає: *La prochaine fois, force un peu sur le volubilis; ça mettra une note de gaieté* (Druon, 2022, с. 71). Деревник (*le chèvrefeuille*), хвилівник (*l'aristoloche*) і березка (*le volubilis*) – трав'янисті рослини, широко вживані в народній медицині, до того ж деревник і хвилівник – отруйні рослини.

На уроці «злиденності», опинившись на околиці міста, Тісту був вражений бідністю, серед якої жили люди. Міські нетрі йому здались навіть старшими за в'язницю. Хлопчик подумав, що газонна трава могла б сховати бруд і оздобити ці вузькі доріжки, садовий в'юнок і ломиніс могли б підтримати жалюгідні халупи, не давши їм завалитися: *«Un peu de gazon boirait la boue et rendrait ces chemins plus agréables, et puis du volubilis en quantité, avec des clématites, renforcerait ces pauvres cabanes prêtes à s'écrouler»* (Druon, 2022, с. 83). Також він вирішив посадити герань, яка б своїми яскравими кольорами нейтралізувала сірість нетрів: *Tistou décida de faire croître des géraniums le long des lucarnes pour que les enfants des taudis voient un peu de couleur* (Druon, 2022, с. 84). Наступного дня блакитні арки затуляли некрасиві хибари, живоплоти з гераней обрамляли доріжки: *Des arceaux couleur de ciel voilaient la laideur des cabanes, des barrières de géraniums bordaient les chemins de gazon* (Druon, 2022, с. 88). Щоб приховати некрасивість і бруд бідняцького району, трохи прикрасити його, Тісту обрав прості, але дуже яскраві квіти: герані (*les géraniums*), зелену траву (*le gazon*), садовий в'юнок (*les volubilis*), ломиноси (*les clématites*).

У лікарні, зіткнувшись із хворобою, хлопчик також вирішив побороти її квітами, він обрав маки, лютики, маргаритки, нарциси: *«Des fleurs, ce serait mieux», pensa Tistou. Et il se mit à appeler intérieurement: «Coquelicots, coquelicots!... Boutons d'or, pâquerettes, jonquilles!»* (Druon, 2022, с. 96).

Хвора дівчинка, з якою лікар познайомив Тісту, не хотіла жити. Щоб вона одужала, бажала бачити день прийдешній, Тісту вирішив зацікавити її пишним буянням квітки. Процес росту квітки, коли одного дня з'являється пуп'янок, який далі випускає пелюстку,

схожу на маленьку жабку, ще за кілька днів наступну, Тісту вважав справжнім дивом, завдяки якому хвора зможе подолати свою недугу: *Pour que cette petite fille guérisse, il faut qu'elle ait envie de voir un lendemain.... Une fleur, avec sa manière de se déplier, de ménager des surprises, pourrait sûrement l'aider. Une fleur qui pousse, c'est une vraie devinette, qui recommande tous les matins. Un jour elle entrouvre un bouton, le jour d'après elle défroisse une feuille verte comme une petite grenouille, et puis après elle déroule un pétale...* (Druon, 2022, с. 97–98).

Наступного дня навколо нічного столика росли нарциси, ковдру вкривав барвінок, а килимок – віслюг: *Des narcisses poussaient autour de la table de nuit ; la couverture était devenue un édredon de pervenches; de la folle avoine moussait sur la carpelette* (Druon, 2022, с. 99). Серед цього буяння вражала красою чарівна квітка – троянда, яка весь час змінювалась, випускала листочки, бруньки: *Et puis la fleur, la fleur à laquelle Tistou avait donné tous ses soins, une rose merveilleuse, qui ne cessait de se transformer, d'épanouir une feuille ou un bourgeon, la fleur montait à la tête du lit, le long de l'oreiller* (Druon, 2022, с. 99). Дівчинка не дивилась більше на стелю, вона спостерігала за квіткою. Цього разу квіти були вибрані декоративні, що звеселяють своєю яскравістю (*les narcisses, les pervenches; la folle avoine, une rose*), вони не припиняли випускати нові пуп'янки і пишні квітки.

Іншим разом батьки вирішили розважити Тісту, тож відправили його до зоопарку, який уявлявся йому казковим місцем, де тварини з доброї волі дозволяють милуватися собою, а самих їх такими, як зображають у дитячих книжках. Він сподівався їх побачити серед рослинності, властивої їхньому ареалу проживання: *Il pensait que jaguars, buffles, rhinocéros, tapirs, oiseaux-lyres, perroquets et saporis s'ébattaient parmi toute espèce d'arbres et de plantes merveilleuses, tels qu'ils sont peints sur les livres d'images* (Druon, 2022, с. 110). Але побачив тварин, яких вивезли з їхньої батьківщини й посадили за ґрати. Тісту вирішив повернути їм трохи батьківщини. *C'est pourquoi quelques jours plus tard, un immense baobab s'élevait dans la cage aux lions, les singes s'élançaient de liane en liane, des nénuphars s'éployaient dans la baignoire du crocodile.*

L'ours avait son sapin, le kangourou sa savane; les hérons et les flamants roses marchaient parmi les roseaux et les oiseaux de toutes couleurs chantaient parmi les buissons de jasmin géant (Druon, 2022, с. 111). За кілька днів лев отримав величезний баобаб (*un immense baobab*), мавпи – ліани (*les lianes*), у басейні крокодила з'явилось латаття (*des nénuphars*), ведмідь мав свою сосну (*son sapin*), кенгуру опинився в савані (*sa savane*), чаплі і фламінго – в очереті (*les roseaux*), птахи співали в жасминових хащах (*les buissons de jasmin géant*): Отже, тварини отримали рослинність, яка відповідає їхньому природному середовищу.

На уроках «заводу» й «географії» хлопчик опинився на заводі, де виробляли зброю. Коли помітив, що дорослі почали про щось перешіптуватися між собою, він звернувся до пана Вусаня, і той пояснив йому, що йдеться про війну і що найменша війна може знищити найбільший сад. Тісту опитав інших дорослих у домі і збагнув: війна – найбільше й найстрашніше лихо, бо в ній кожен може втратити найдорожче. Хлопчик уявив собі війну чимось подібним до страшного пирію (*une espèce d'affreux chiendent*), який росте повсюду: *«Oui, en somme, la guerre est une espèce d'affreux chiendent qui pousse sur la mappe-monde»* (Druon, 2022, с. 128).

Тісту почав діяти. Різноманітні чіпки й виткі рослини повиростали в ящиках зі зброєю та посплітали її (*le lierre – плющ, la vigne blanche – ломиніс виноградолистий, le liseron – в'юнок, l'ampélopsis des murailles – дикий виноград, la renouée des oiseaux – пташиний гірчак, la cuscute d'Europe – повитиця*), а блекота чорна (*la jusquiame noire*) просто склеїла зброю: *Des plantes grimpantes, rampantes, collantes, avaient pris racine dans les caisses d'armes... Le lierre, la vigne blanche, le liseron, l'ampélopsis des murailles, la renouée des oiseaux et la cuscute d'Europe formaient autour des mitrailleuses, des mitraillettes, des revolvers, un inextricable écheveau, qu'aggravait encore la glu répandue par la jusquiame noire* (Druon, 2022, с. 140–141).

Реп'яхи присмоктались до багнетів, гвинтівки вкрились квітами і більше не могли стріляти, а штики – колоти: *La grande bardane s'était agrippée aux baïonnettes. Que faire de fusils qui fleurissaient, de baïonnettes qui*

ne piquaient plus, et auxquels de jolis bouquets étaient toute efficacité ? (Druon, 2022, с. 141). Так само непотрібними стали чудові ваговози, розфарбовані в сірі й жовті смуги; колюча ожина, підмаренник чіпкий, різноманітні види кропиви буяли на сидіннях, викликаючи у водіїв кропивну пропасницю, саме вони стали єдиними жертвами цієї війни: ***La ronce piquante, le gratteron et plusieurs variétés d'orties, dont la brûlante, poussaient en abondance sur les sièges provoquant une urticaire immédiate chez les chauffeurs*** (Druon, 2022, с. 141). Отже, Тісту бився з ворогами квітами, а така війна не несла жодної загрози людському життю.

Квітка з назвою «нетерплячий, не торкайся!» (від латинської *Impatiens noli-tangere*, дикий бальзамін) заподіяла найбільше лиха військам, її маленькі коробочки тріскались і стріляли при найменшому дотикові, ці вибухи не завдали шкоди, але посіяли між них паніку й похитнули їхній моральний дух: ***Qu'une modeste fleur des champs puisse déclencher une panique parmi des combattants s'explique si l'on sait que l'impatiente-n'y-touchez-pas est pourvue de capsules qui éclatent au moindre contact*** (Druon, 2022, с. 142).

Башти та механізми танків були заблоковані кущами шипшини, перевитими мишачим горошком та гравілатом, користуватись ними стало неможливо: ***Des buissons d'églantines, auxquels se mêlaient la grande cracca et la benoîte des ruisseaux, lançaient racines, grappes, pédoncules et rameaux épineux autour des mécanismes*** (Druon, 2022, с. 142). Чіпкі та в'язкі рослини повиростали всюди так, немов виконували чийось волю: ***Des plantes apparaissaient partout, des plantes tenaces, agissantes et comme douées d'une volonté personnelle*** (Druon, 2022, с. 142–143). Сморідні трави, ведмежий часник та ромашка, позазили в рупори й ріжки, офіцери більше не могли ними користуватись: ***Des herbes malodorantes s'étaient logées à l'intérieur des porte-voix. Les officiers avaient dû renoncer à l'usage de ces cornets où croissaient l'ail des ours et la camomille puante*** (Druon, 2022, с. 143). У солдатських протигазках розростався деревій (*l'achillée sternutatoire*), який викликав у них безперервне чхання: ***Dans les masques à gaz se développait l'achillée sternutatoire... si l'on s'approchait à moins d'un mètre de ces***

masques, on se mettait à éternuer plus de cinquante fois (Druon, 2022, с. 143).

Щоб протидіяти війні, подібній до пирію (*le chiendent*), Тісту застосував переважно бур'яни або дикорослі трави, чимало з яких є водночас лікарськими рослинами. Крім витких (*le lierre, la vigne blanche, le liseron, l'ampélopsis des murailles la cuscute d'Europe*), чіпких (*la grande bardane*) і колючих (*la ronce piquante, le gratteron, plusieurs variétés d'orties*) рослин, він використав також сморідні трави (*l'ail des ours, la camomille puante*), подразнювальні (*l'achillée sternutatoire*) і смертельно-отруйні (*la jusquiame noire*).

Зброя пишно квітла, як акація навесні: ***Ses armes fleurissaient comme des acacias au printemps*** (Druon, 2022, с. 143). Гармати стріляли, але стріляли вони квітами: ***Les canons de Mirepoil avaient tiré, certes ; ils avaient tiré des fleurs*** (Druon, 2022, с. 144). Коли війна припинилась, квіти продовжили діяти, але це були такі самі прості дикорослі, але корисні і красиві квітучі рослини: наперстянка, дзвоники, волошки, лютики, ромашки, зірочки, фіалки: ***Une pluie de digitales, de campanules et de bleuets s'était abattue sur les positions des Vazys qui avaient riposté, inondant les Vaten de renoncules, de marguerites et de stellaires. Un général avait eu sa casquette enlevée par un bouquet de violettes !*** Автор робить висновок, що ніколи битви квітами не сприймались всерйоз: ***On ne prend pas un pays avec des roses, et les batailles de fleurs n'ont jamais passé pour choses sérieuses*** (Druon, 2022, с. 144).

Одного ранку пан Вусань не прокинувся. У будинку всі уникали розмов про його смерть, вживали евфемізми: ***Moustache a décidé de se reposer pour toujours. Il est parti pour un long, long voyage dont il ne reviendra jamais. Ce pauvre Moustache est au ciel ; il est plus heureux que nous à présent... Moustache était sous terre, au cimetière*** (Druon, 2022, с. 166–167), якими у французькій культурі часто замінюють слова «mourir», «la mort». Лише поні, який завжди говорив правду, пояснив Тісту, що садівник помер. На цвинтарі хлопчик побачив чорні кипариси, що у французькій культурі символізують сум, скорботу, траур: ***«On dirait des flammes de nuit qui brûlent pendant le jour», pensa-t-il en voyant les beaux cyprès noirs*** (Druon, 2022, с. 169). Тісту вирішив врятувати

садівника від смерті, він виростив прекрасну півонію, щоб пан Вусань захотів з нею поговорити: «*Moustache ne résistera pas à une belle pivoine. Il aura envie de lui parler*» (Druon, 2022, с. 170). Хлопчик намагався вплинути на нюх садівника, і навколо могили з'явилися красиві і духмяні гіацинти, гвоздики, бузок, мімоза та туберози: «*Les parfums, peut-être... Il avait le nez très fin sous ses grosses moustaches*», pensa Tistou. Et il fit surgir **jacinthes, œillets, lilas, mimosas et tubéreuses** (Druon, 2022, с. 170). А згодом, щоб оживити садівника, пробудити в ньому цікавість до життя, вигадав квітку-метелик із двома пестиками і двома пелюстками: *Il inventa ainsi la fleur-papillon, à deux pistils en forme d'antennes et deux pétales éployés qui frémissaient au moindre souffle d'air* (Druon, 2022, с. 171). Квіти були дивовижні, з яскравим ароматом, вони мали оживити садівника, але безрезультатно. Поні зазначив, що смерть є єдиним лихом, якому квіти не можуть зарадити: *Tu as découvert que la mort est le seul mal que les fleurs n'empêchent pas de passer* (Druon, 2022, с. 171).

Позаяк у будинку говорили, що садівник на небі, Тісту вирішив дібратися туди і знову скористався рослинами – двома могутніми деревами рідкісного виду, які поєднували у собі елементи різних дерев. Кожен міг розпізнати в них той вид, який він найбільше любив, це були дерева без імені: **le tronc tenait, par l'élégance, du peuplier d'Italie, mais avec la dureté de l'if et du buis. La feuille était dentelée comme celle du chêne, et les fruits poussaient verticalement, en petits cônes, comme les pommes du sapin. Mais lorsque les arbres eurent dépassé soixante mètres, les feuilles dentelées laissèrent la place à des aiguilles bleutées, puis apparurent des bourgeons feutrés qui firent dire à Carolus que les arbres étaient d'une espèce qu'on connaissait bien dans son pays, et qu'on appelait le sorbier des oiseleurs. Ça, du sorbier рябина? Ce sont des acacias, je vous le dis...**

(Druon, 2022, с. 174–176). Потім з'явилась рідкісного виду гліцинія (*une glycine de variété singulière*), вона розквітла, тож здавалося, що бузкового кольору водоспад тече прямо з неба: *L'admirable fut quand cette glycine, d'un seul coup, se mit à fleurir. Une cataracte mauve semblait couler du ciel* (Druon, 2022, с. 176). Вона росла горизонтально між двома деревами і утворювала сходи. Цими сходами одного разу Тісту піднявся на небо і зник.

Висновки. Головний персонаж казки для дітей «Tistou les pouces verts» сприймає рослинний світ, що його оточує, із захопленням: крім декоративності, він вбачає в квітах певну користь і, відкривши свій дар, використовує їх у боротьбі проти різних видів зла. Автор ужив понад 90 фітонімів, що показує юному читачеві, як тісно пов'язане людське життя з рослинним світом, як ті чи ті рослини можуть впливати на життя людей. Найбільш чисельними в тексті казки є такі семантичні групи рослин, як «назви дерев, кущів, чагарників та їхніх плодів», «назви дикорослих трав'янистих рослин», «назви декоративних рослин». Крім власне номінативної функції, фітоніми виконують також експресивну функцію, слугують засобом образності, увиразнюють текст, визначають ступінь лиха й нерідко передають логіку прийняття рішення головним персонажем щодо вибору рослини. Проаналізувавши найменування рослин і контексти їхнього вживання в казці, доходимо висновку, що мотивами, які визначають склад її рослинного лексикону, є поширеність представників рослинного світу у флорі Франції й доцільність їхнього використання для виправлення життєвих негараздів, у боротьбі з тим чи тим злом. Проте лише одна рослина, пирій (*le chiendent*), у тексті казки дорівнює до лиха.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в реконструкції лінгвокультурного концепту **FLEUR** на матеріалі лексики і фразеології французької мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / автор-укладач Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
- Телсжкіна О.О. Фітоніми в поетичному мовленні Леоніда Талалая. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. Вип. 10 (3). С. 125–131.
- Druon M. Tistou les pouces verts. Le livre de poche Jeunesse. Vanves : Librairie générale française, 2022. 188 p.

REFERENCES

- Kovaliv, Y. I.** (Compiler author). (2007). *Literaturoznavcha entsyklopediia* [Literary encyclopedia]: (Vols. 1–2; Vol. 1). Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
- Tieliezhkina, O. O.** (2016). *Fitonimy v poetychnomu movlenni Leonida Talalaia* [Phytonyms in the poetic speech of Leonid Talalai]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva – Actual problems of philology and translation studies* (Issue 10 (3)), (pp. 125–131) [in Ukrainian].
- Druon, M.** (2022). *Tistou les pouces verts. Le livre de poche Jeunesse* [Tistou green thumbs. The youth pocket book]. Vanves: Librairie générale française [in French].